

Toespraak Gerdi Verbeet, Voorzitter Tweede Kamer bij de Indische Plaquette, Tweede Kamer 2010

Nationale Herdenking
15 augustus 1945

Dames en heren,

Ook dit jaar heet ik u weer hartelijk welkom in het gebouw van de Tweede Kamer, bij de Indische Plaquette. De plaats waar we ieder jaar, aan de vooravond van de vijftiende augustus, de capitulatie van Japan herdenken. Dit jaar 65 jaar geleden.

Twee generaties zijn sinds het einde van de oorlog opgegroeid. De afstand tot wat gebeurd is wordt steeds groter. Meer dan vroeger moeten we ons inspannen om de herinnering ook voor de nieuwe generaties levend te houden.

Dat geldt zeker bij gebeurtenissen die zich afspeelden in een land ver van Nederland.

Er is immers geen herinneringsplek dichtbij die je kunt bezoeken, zoals Westerbork of kamp Vught of Amersfoort. Dat maakt de overdracht op jongeren ingewikkelder. Hoe het was, dat kunnen zij zich steeds moeilijker voorstellen.

Maar waar geen tastbare herinneringen zijn, zijn er de verhalen. En daar kunnen we de jeugd wel mee bereiken - kinderen zijn er immers gek op. Zeker als het de verhalen zijn van hun eigen grootouders, of overgrootouders - echt gebeurd en ook nog beleefd door mensen die je kent.

Daarom is het van belang dat we die verhalen niet verloren laten gaan. Gelukkig zijn er steeds meer mensen die dat belang inzien.

Ik heb voor de bijeenkomst van vandaag een speciale gast uitgenodigd: Frank van Oortmerssen (hartelijk welkom!). Frank is de vader van Danny - één van mijn naaste medewerkers. Een paar weken geleden gaf hij mij het boekje 'Brieven uit Celebes'. Daarin zijn alle brieven gebundeld die Franks ouders, Joop en Ton van Oortmerssen, in 1946 vanuit Makassar naar Nederland stuurden. Brieven waarin ze de familie in het vaderland verslag doen van de oorlogservaringen in Indië. Brieven die beelden oproepen van een voorbije wereld. De emoties die je er in leest zullen vast typerend zijn voor de Nederlanders in Indië in die jaren vlak na de oorlog. Aan de ene kant is er de drang om de oorlog met alle angst, honger en ellende snel te vergeten. Ton was militair en ging meteen weer aan het werk - veilig was Indië immers nog lang niet. Joop was sterk verzwakt door malaria en honger - zij wilde snel beter worden en verder met haar leven.

Aan de andere kant is er de bijna hopeloze opgave om de familie overzee te laten voelen wat zich in Indië had afgespeeld. In zijn brief van 5 juli 1946 schrijft Ton: "Het is als met de beschrijving van een gerecht: men moet het op de tong geproefd hebben om de smaak gewaar te worden. Zo moet ook deze tijd van Japanse knechtschap door je heen gegaan zijn om te beseffen wat het is. We merken het aan de argeloze goedgemeende vragen of opmerkingen van buitenstaanders, dat zij niet doorleefd hebben wat wij in gevangenschap hebben ervaren. En zo blijven beschrijvingen wazig en leeg aan betekenis."

Wat mij betreft is 'Brieven uit Celebes' het tegendeel van 'leeg aan betekenis'. Het is een prachtig voorbeeld van de inspanningen van iemand van de tweede generatie om de ervaringen van zijn ouders door te geven aan zijn kinderen. Gelukkig zien we dat steeds vaker. De tweede generatie gaat op zoek naar het verleden van de ouders, die er zelf vaak zo weinig over verteld hebben. We vinden brieven en documenten en reconstrueren het verhaal.

Het blijkt voor iedereen zeer waardevol. Voor de nog levenden van de eerste generatie, want het zet hen er toe aan eindelijk te gaan vertellen - en te laten zien hoeveel kracht nodig is geweest om een nieuw bestaan op te bouwen. Dat draagt bij aan aanvaarding van het leven dat zij geleefd hebben.

Maar het is ook goed voor de tweede generatie - inmiddels ook al rond de 60. Zij willen weten waar ze vandaan komen, wat hun wortels zijn, de geheimen van het leven van hun ouders kennen. En iedereen weet: als we het nu niet doen, nu enkelen van de eerste generatie nog leven en de documenten er nog zijn als we het nu niet doen, zullen de generaties na ons het nooit weten.

Dat is wat de brievenbundel van Frank van Oortmerssen ook zo waardevol maakt: het zijn niet alleen brieven, maar ook foto's, officiële documenten en beschrijvingen, gedetailleerde tekeningen van Charles Burki en een uitgebreide literatuurlijst. Juist om die reden bereidt de Stichting Pelita een project voor met het Tropeninstituut. Om een verbinding te maken tussen de enorme hoeveelheid algemene informatie, documenten en foto's die het KIT in bezit heeft met de persoonlijke verhalen van mensen. Zodat nog meer mensen boeken kunnen maken zoals deze 'Brieven uit Celebes'.

Om diezelfde reden heeft Bronbeek vanaf komende week een nieuwe vaste expositie met de titel "Het verhaal van Indië". Ik zal daar zelf over twee weken een bezoek brengen voor een speciale herdenking van de slachtoffers van de jongenskampen. Het zijn allemaal initiatieven van grote waarde. Ze bieden ons persoonlijke verhalen, gedetailleerde tekeningen, tastbare objecten - en dat is wat jongeren aanspreekt. Zo kunnen we voldoen aan onze opdracht: jongere generaties steeds opnieuw aanspreken.

Jongeren die niet uit zichzelf in geschiedenis geïnteresseerd zijn
- en waarvoor je dus extra inspanningen moet doen om hen te bereiken, hen te raken.

Dames en heren,

De oorlog ligt 65 jaar achter ons. We staan op een keerpunt.
Velen die het hebben meegemaakt zijn er niet meer. Archieven worden samengebracht, het programma Erfgoed van de Oorlog is afgerond, het grote onderzoeksproject van het NIOD is klaar.
We moeten de blik richten op de toekomst.

Tegelijk hebben de laatste nog levenden van de 1e generatie onze zorg meer dan ooit nodig. Voor velen van hen leven de herinneringen aan toen meer dan die aan gisteren of vorige week. Leeft de taal van hun speelkameraadjes van toen meer dan die van de burens van nu. Ze hebben dus niet alleen meer zorg nodig, maar ook heel speciale zorg.

Onze taak is het, om die opdrachten samen te brengen.
Zorgen voor de ouderen en de belangstelling levend houden bij de jongeren.

Een nieuwe fase breekt aan, met een grotere rol voor de kinderen en kleinkinderen van hen die het zelf meemaakten.
Maar de betekenis van het onder ogen zien van de eigen geschiedenis blijft daarbij van onveranderde waarde.